

Catechese in ontwikkeling.

Dat de catechese niet een onveranderd riviertje is wat voortkabbelt mag duidelijk zijn. Dat de catechese dit ook nooit mag worden, wordt duidelijk als we de bezoekers van de catechese op het oog hebben. De continue veranderende jeugdcultuur vraagt om een structurele bewustwording en bezinning op vorm en methode van de catechese. Maar de belangrijkste reden is dat wij in navolging van de Here Jezus het Evangelie present moeten stellen in het leven van een nieuwe generatie.

Tussen toen en nu.

Wat is er de afgelopen 50 jaar veranderd in de catechese.

	1950	2010
Catechese-inhoud		
Catecheten		
Catechisanten		
Methode en werkvorm		
Faciliteiten		

Ontwikkeling in 20^e eeuw.

Fase 1: een schoolklas in de kerk

- Basiskennis dominante plaats

Fase 2: werkplaats in geloofsonderricht

- Persoonlijke betrokkenheid jongeren

Fase 3: zoekplaats naar heil

- Relevantiebesef van de catechisant

Fase 4: ruimte voor spiritualiteit

- Subjectieve ervaring

Ontwikkeling ingegeven door:

- Pedagogiek en theologie
- Onderwijsdidactische principes
- Verlangen om jongeren serieus te nemen

Foto van nu.

Drie tieners van 14 jaar in dezelfde klas op het Driestar-college.

Maaike

Met zo'n 25 tieners van dezelfde leeftijd zit Maaike in een zaaltje van de kerk. Elke week van 19.00 tot 19.45 uur worden ze verwacht en als je een keer mist wordt er wel even gebeld met je ouders. De dominee begint met gebed en bevraagt vervolgens een aantal catechisanten op hun huiswerk, zondag 11 uit de Heidelbergse Catechismus. Het thema is 'Verlossing' en de dominee legt uit aan de hand van de namen; Jezus, Heiland, Christus wat verlossing betekent en waarom dit nodig is. Na 30 minuten is er gelegenheid om vragen te stellen waar een enkeling gebruikt van maakt. De catechese wordt afgesloten met gebed waarna de tieners naar buiten gaan om daar te blijven kletsen voordat ze naar huis gaan.

Maarten

Zo'n 40 tieners tussen 12 en 16 jaar zitten in rijen naast elkaar in de grote zaal van de kerk. Na het welkom door de predikant wordt er gezongen onder leiding van een aantal muzikanten. Vervolgens legt de dominee uit dat het thema 'Door Jezus gezocht' gaat over Jezus liefde die ons opzoekt. Direct daarna wordt er gecollecteerd voor het zendingsechtpaar uit de gemeente terwijl er wat informatie geprojecteerd wordt. Voorafgaand aan de uitleg van 15 min wordt een videofragment over 'Spoorloos' vertoond. Na de uitleg wordt er nog een lied gezongen waarna alle tieners in leeftijdsgroepjes van zo'n 7 personen uit elkaar gaan. Ze gaan onder leiding van een mentor (gemeentelid) in gesprek over het thema met behulp van didactische werkvormen. Na 5 kwartier sluit één van de tieners met gebed.

Mathilde

Met een groepje van 8 tieners van 14-15 jaar zit Mathilde in een woonkamer. Na wat gezellig kletsen met elkaar over school en hobby's wordt er gestart met het thema 'Boos!'. Elk jaar kun je een aantal thema's zelf kiezen. Het thema 'Boos!' gaat over jouw boosheid en Gods boosheid waar twee avonden over doorgesproken wordt. Het catechese uur van 20.00 tot 21.00 uur wordt met name gevuld door gesprek over eigen ervaringen en gedachten. Af en toe vraagt de catecheet (gemeentelid) door zonder daarbij al teveel zijn eigen mening te geven. De catechese wordt afgesloten met een formuliergebed.

Bespreek met elkaar:

1. Herken je deze typering, verhaaltjes?
2. Welke verschillen vallen je het meest op?
3. Welke facetten spreken je aan in deze drie verhalen?

In leeftijdsontwikkeling.

- Kinderen: Ontdekken en aanvaarden, focus op de werkelijkheid
- Tiensers: Beoordelen en kiezen, focus op zichzelf
- Jongeren: Reflecteren en nuanceren, focus op de ander

Bespreek met elkaar:

1. Herken je deze typering van de verschillende leeftijden?
2. Wordt er door jou, jullie gemeente, rekening gehouden met de eigenheid van leeftijden?
3. Hoe kun jij de verschillen tussen leeftijden, ontwikkeling, gebruiken bij de catechese?
Wat moet je wel en wat niet doen?

	Wel doen	Niet doen
Kinderen		
Tiensen		
Jongeren		

Totaalvisie:

• 0 – 8 jaar	Huisgodsdienst	Inwijden
• 8 – 10 jaar	Projectcatechese	Sacramenten
• 10 – 12 jaar	Basiscatechese	OT/NT
• 12 – 16 jaar	Geloofscatechese	Identiteit
• 16 – 20 jaar	Verdiepingscatechese	Apologetiek
• 20+ jaar	Participatiecatechese	Kringen

Neem je in acht, houd je aan de leer en blijf dat doen;
dan red je zowel jezelf als hen die naar je luisteren
1 Tim. 4:16

Dia 1

Dia 2

Dia 3

We willen met elkaar ontdekken welke ontwikkelingen er hebben plaats gevonden op het terrein van de catechese?

Dia 4

Ontwikkeling
20^e eeuw

- Fase 1: een schoolklas in de kerk
 - Basiskennis dominante plaats
- Fase 2: werkplaats in geloofsonderricht
 - Persoonlijke betrokkenheid jongeren
- Fase 3: zoekplaats naar heil
 - Relevantiebesef van de catechisant
- Fase 4: ruimte voor spiritualiteit
 - Subjectieve ervaring

www.hgjb.nl/catechese

In zijn afscheidscollege signaleert prof. dr. W. Verboom de volgende vier fasen in de 20^e eeuw. Hierbij kun je niet spreken van ‘kwade opzet’ of een bewuste keus van personen om dit proces in gang te zetten. Veelal vanuit intense betrokkenheid op jongeren en hun geloofsgroei is er gezocht naar wegen en vormen.

Deze fasen zijn niet alleen te typeren als stadia in de tijd die elkaar logischerwijs opvolgen. Naar mijn mening zijn deze 4 fasen ook typering van de catechese praktijk op dit moment in diverse gemeenten. Voor ons ligt er dan de opdracht om vanuit deze 4 fasen mooie groeimogelijkheden te ontdekken en de valkuilen te voorkomen.

Dia 5

Ontwikkeling
20^e eeuw

- Reacties:
 - dogmatiek – ervaring
 - inhoud – jongere
 - monoloog – delen
- Vormen
 - Klassieke catechese
 - Mentorcatechese
 - Keuzecatechese

www.hgjb.nl/catechese

Als we de 4 beschreven fasen wat beter bekijken ontdekken we dat het veelal reactionair is op een voorgaande fase.

Een te sterke nadruk op de dogmatiek waar het ‘persoonlijke beleven’ in gemist wordt geeft vervolgens een overdreven aandacht voor de ervaring. Waar in de catechese alles draait om de inhoud zonder rekening te houden met de catechisant en zijn denk en leefwereld geeft in een volgende fase een enorme aandacht voor de jongere zelf. Daar waar de catechese te typeren is als monoloog, geen gesprek en ontmoeting, ontstaat vaak een reactionaire correctie waar alle aandacht uitgaat naar het ‘delen’ van de subjectieve ervaringen.

Deze ontwikkeling en de opvolging van de 4 fasen wordt ook zichtbaar in de vormen van catechese. Ook hiervoor geldt dat niet één vorm de

beste is. De meest geschikte vorm wordt bepaald door de context van de gemeente en haar jongeren en niet door de vorm zelf.

Dia 6

Plaatje van nu

- Maaïke
- Maarten
- Mathilde

- Locatie
- Frequentie
- Doel
- Vorm

HGJB centrum voor catechese

www.hgjb.nl/catechese

Vanuit de drie vormen zijn er drie 'fictieve' beschrijvingen van de catechese gegeven. Hierbij kunnen we kijken naar de kenmerken van deze drie beschrijvingen waarbij we letten op:

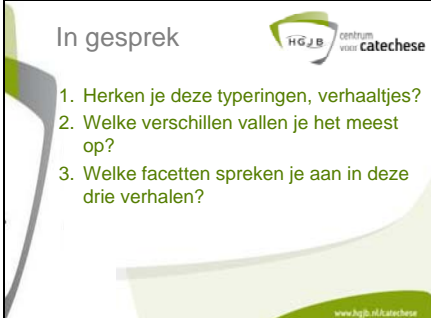
-Locatie: het gebouw, ruimte, de plaats voor de catechese.

-Frequentie: hoe vaak en met welke regelmaat vindt de catechese plaats?

-Doel: wat willen we bereiken met de catechese, wat is het doel?

-Vorm: wat is het typische van de vorm, de inrichting van de catechese?

Dia 7

In gesprek

1. Herken je deze typering, verhaaltjes?
2. Welke verschillen vallen je het meest op?
3. Welke facetten spreken je aan in deze drie verhalen?

HGJB centrum voor catechese

www.hgjb.nl/catechese

Dia 8

Ontwikkeling

leeftijd	naam leeftijdsfase	nadere specificatie
0 t/m 3 jaar	baby's / peuters	
4 t/m 6 jaar	kleuters	onderbouw basisschool
7 t/m 9 jaar	kinderen	midderbouw basisschool
10 t/m 12 jaar	tweens	bovenbouw basisschool
13 t/m 15 jaar	tieners	onderbouw voortgezet onderwijs
16 t/m 19 jaar	jongeren	bovenbouw voortgezet onderwijs/ afroning beroepsopleiding
20 t/m 23 jaar	jongvolwassenen	vervolgstudie/beroep

www.hgjb.nl/catechese

We willen niet alleen stilstaan bij de ontwikkeling van de catechese zelf maar ook bij de ontwikkeling van de catechisant. Juist omdat deze psychosociale ontwikkeling heel bepalend is voor doel en vorm van de catechese. Hierbij maken we gebruik van deze tabel, indeling in leeftijdsfasen. We willen het eigene van kinderen, tieners en jongeren bespreken en daar conclusies aan verbinden voor de catechese.

Dia 9

-
- Kinderen: ontdekken en aanvaarden
 - Ontdekken van vaardigheden en beperkingen
 - Conflict tussen competentie en minderwaardigheid
 - Kennismaking met zichzelf en de omgeving
 - 'Gegevens' worden geaccepteerd
 - Focus op de werkelijkheid
- www.hgjb.nl/catechese

Dia 10

-
- Tieners: beoordelen en kiezen
 - Beeld verschuift van werkelijkheid naar zichzelf, narcisme
 - 'Gegevens' worden beoordeeld
 - Kritische reflectie met als doel toetsing van eigen ego
 - Wie wil ik zijn? Wie mag ik zijn?
 - Focus op eigen ik
- www.hgjb.nl/catechese

Dia 11

• Jongeren: Reflecteren en nuanceren

- Beeld schuift weer naar buiten toe
- Vanuit identiteit reflectie op werkelijkheid
- Omgeving bekijken vanuit eigen standpunt
- Stellige standpunten worden genuanceerd en in context gezet
- Ontmoeting met de ander is noodzakelijk
- Focus op de ander

www.hgb.nl/catechese

Dia 12

In gesprek

1. Herken je deze typering van de verschillende leeftijden?
2. Wordt er door jou, jullie gemeente, rekening gehouden met de eigenheid van leeftijden?
3. Hoe kun jij de verschillen tussen leeftijden, ontwikkeling, gebruiken bij de catechese? Wat moet je wel en wat niet doen?

www.hgb.nl/catechese

Dia 13

Totaalbeleid

Leeftijd	Vorm	Inhoud
• 0 – 8 jaar	Huisgodsdienst	Inwijden
• 8 – 10 jaar	Projectcatechese	Sacrament
• 10 – 12 jaar	Basiscatechese	OT/NT
• 12 – 16 jaar	Geloofscatechese	Identiteit
• 16 – 20 jaar	Verdiepingscatechese	Apologetiek
• 20+ jaar	Participerende catechese	Kringen

www.hgb.nl/catechese

Vanuit de psychosociale ontwikkeling willen we een groeiend ontwikkelen om het 'geloofsleren' aan te laten sluiten bij de eigenheid van de doelgroep.

- 0-8 jaar
De verantwoordelijkheid voor het geloofsleren van deze leeftijdsgroep ligt allereerst bij de ouders. Dit is te typeren als huisgodsdienst en wordt gevuld met het begrip 'inwijden'. Het ingroeien in de geloofsgemeenschap, leren Bijbellezen, bidden en zingen.
- 8-10 jaar
De volgende stap in het 'levenslang leren' is meer projectmatig waarbij de huisgodsdienst nog steeds

aanwezig blijft. Maar juist voor deze groep is het goed om een aantal keer als catecheet, predikant deze kinderen te vertellen over de sacramenten en de liturgie.

- 10-12 jaar
Bij de tweeners, die zeer ontvankelijk zijn voor kennis kan alle aandacht gegeven worden aan de grote lijn door de Bijbel. De heilsgeschiedenis door het Oude en Nieuwe Testament. Juist nadat zij de afgelopen jaren alle bijbelverhalen hebben gehoord ontstaat nu de vraag naar de verbanden in zowel tijd als plaats.
- 12-16 jaar
De tieners die helemaal opgaan in hun identiteitsontwikkeling kunnen gestimuleerd worden om ook hun 'geloofsidentiteit' te ontwikkelen. Daarom zal er in deze leeftijd veel meer ingezet moeten worden op het persoonlijk geloof dan op de objectieve geloofskennis.
- 16-20 jaar
De volgende leeftijdsgroep, de jongeren, hebben een vorm van geloofsidentiteit ontwikkeld en zoeken in deze fase hoe ze dit kunnen toepassen in hun leven en de ontmoeting met de ander. Juist daarom moeten we ze ondersteunen, trainen in het getuigend gesprek; verantwoording afleggen van de hoop die in hun is.
- 20+ jaar
Deze fase van jongvolwassenen is te typeren als zelfstandigheid. Jongeren die na hun 20^e nog steeds

afhankelijk zijn van 'leidinggeevenden' hebben iets gemist in hun ontwikkeling. Dit is de fase waarin zij verantwoording mogen en moeten dragen voor hun eigen geloofsgroei maar ook voor de gemeente als geheel.

Dia 14

Slide 14: Vragen

HGJB centrum voor catechese

- Welke voor en nadelen zien jullie bij dit 'totaalbeleid'?
- Waar kunnen jullie elementen toepassen in jullie gemeenten?

www.hgjb.nl/catechese

Dia 15

Slide 15: Basiscatechese

HGJB centrum voor catechese

- Leer ons kennen
 - Oude Testament
 - Nieuwe Testament
 - Handleiding
- Kennisoverdracht
- Identificatie met bijbelse figuren

www.hgjb.nl/catechese

Vanuit voorgaand totaalbeleid hebben we geprobeerd om materiaal te ontwikkelen.

Dia 16

Geloofscatechese

- Leer ons geloven
 - God de Vader en Hem dienen
 - God de Zoon en de eredienst
 - God de Geest en jij en de ander

www.hgjb.nl/catechese

Dia 17

Geloofscatechese

- Follow Me
 - 4 jaarreeksen met 18 lessen
 - Oproep tot Volg Mij!

www.hgjb.nl/catechese

Dia 18

Verdiepings catechese

- Leer ons geloven
 - Over geloven en relaties
 - Over bidden en leven met God
- Leer ons belijden
 - Belijdeniscatechese

www.hgjb.nl/catechese

Dia 19

Verdiepings catechese

- Follow Me Next
 - 3 jaarreeksen
 - Uitmondend in belijdenis
 - Nog in ontwikkeling

www.hgjb.nl/catechese

Dia 20

Participatie catechese

- Onbeperkt houdbaar
 - Apostolische geloofbelijdenis
 - LEV-kring
 - Vervolgden

www.hgjb.nl/catechese

Dia 21

Afsluiting

Neem je in acht, houd je aan de leer en blijf dat doen; dan red je zowel jezelf als hen die naar je luisteren

1 Tim. 4:16

www.hgjb.nl/catechese